تۈزگۈچى :

عبدالله ت. ئېمىل ئوغلى

ئۇيغۇرچە

ئوقۇش كىتاپلارى تىزىمى ١٠/١

نەشر قىلغۇچى :

شىنجاڭ ئۆلكەلىك ھۆكۈمەت ئىشخانەسى

١٩٨٤

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

تۈزگۈچىدىن

نەشرىياتىمىز، چەتئەللەردە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز تىلىگە بولغان باغلانىشىغا خىزمەت قىلىش ۋە ئۇلارنىڭ ئوقۇش ۋە ساۋات ئۈچۈن كېرەكلىك دەرسلىك ماتېرىياللارنى قامداش مەقسىدى بىلەن مۇشۇ دەرسلىك يىغىمىنى تۈزۈپ چىقتى. بۇ يىغىم ھەممىسى بولۇپ ئون كىتاپتۇر.

ئۇيغۇرچىنى ئۆگەنمەككە قىزىققان خەنزۇلار ۋە خەنزۇچە بىلگەنلەرنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن، بۇ دەرسلىك يىغىمىنىڭ ئىككىنچى كىتاۋىدىن باشلاپ، بۈتۈن دەرسلەرنى، خەنزۇچە سالىشتۇرماسى بىلەن تۈزۈشنى ئۇيغۇن كۆردۇق.

دەرسلىك، كۈنىمىزدە، شىنجاڭ (شەرقى تۈركىستان) دا يۈرگۈزۈلمەكتە بولغان ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنى كۆزگە ئېلىپ، شۇ ئېلىپبەدە كۆرۈنگەن كەمچىلىكلەرنى تولۇقلاش يولى بىلەن ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئۈن بىلىمى (فونېتىكا) نى شەكىللەندۈرمەكتە. شۇنداقتىمۇ، ئۇيغۇر تىلىگە يەرلەشكەن چەت سۆزلەرنى ئىچىگە ئالغان ئورتا ئىملا يۈرۈشىدىكى يېزىش ئۇسۇلىمىز بويىچە بىر ئىملا قىلاۋۇزى تۈزۈپ، بۇ يىغىمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى نۇسخەسىنى ئاياغلاشتۇردۇق. بۇ تۈرلۈك ئىملانىڭ ئارتتۇرۇلۇشىنىڭ، يېڭى ئىملاغا كۆنمىگەن چوڭ ياشتىكىلەرگە ۋە ئەسكى يازۇلارنى ئوقۇماقچى بولغانلارغا، شۇنداقلا، ئۇيغۇرچىگە يېڭى باشلىغان ئەجنەبىلەرگە ياردەمچى بولۇشى ئېنىق.

بۇ دەرسلىك يىغىمى، بەش يىللىق ئوقۇش يىلىنىڭ ياردەمچى دەرسلىكى ۋە ئۇيغۇرچە ساۋات ئالغۇچى چوڭ ياشتىكىلەرنىڭ ئۆگۈنۈش ماتېرىيالى بولالايدۇ. دەرسلىك، ئۇيغۇرچە تىل قانۇنلىرىنى تونۇشتۇرۇشقا ئەھمىيەت بېرىش بىلەن بىرلىكتە كۆلەملىك ساۋات بىلگىلەرنىمۇ ئىچىگە ئالماقتا.

بۇ خىزمەت، بىزنىڭ ئۈچۈن بىر سىناق ماھىيەتىدە بولۇپ، بۇ ئەمگەككە كۆرسەتىلگەن بۈتۈن ئالاقە، تەنقىت ۋە تۈزۈتۈش فىكىرلەرنى قارشى ئالىمىز.

بىرىنچى دەرس

ئا آ ا+ ا

ئا !...

ھەرپىنىڭ ئەرەپچە ئىسمى " ئەلىف " بولۇپ ، ئەسلى ئەرەپچەدە " الف " يازىلادۇر . ئەرەپچەدىكى ئوقۇلۇشى موشۇ ھەرپكە قويۇلغان قوشۇمچە بەلگۈلەرگە قاراپ ئۆزگەرەدۇر . چۈنكى ، ئەرەپچەدە سوزۇق ھەرپلەر بولماغانى ئۈچۈن مەزكۇر بەلگۈلەر سوزۇق ئۈنلەر ئورنىغا ئىشلەتىلەدۇر ؛ مەسەلەن : ـَـ ـِـ ـُـ ـً ـٍ ـٌ . " ئەلىف " گە بۇ بەلگۈلەر قويۇلغاندا ئۈنىڭ ئوقۇلۇشى شۇنداق ھالدا ئۆزگەرەدۇر : اَ = ئە ، اِ = ئى ، اُ = ئۇ ؛ اً = ئەن ، اٍ = ئىن ، اٌ = ئۇن ؛ دىگەندەك . بۇ بەلگۈلەر بۈتۈن ئەرەپ ئىلىپبەسىدىكى ھەرپلەرگە ئارتىدۇرۇلغان ھالدا قوللانىلماقدادۇر .

ئەرەپچەدە بۇ بەلگۈلەرنى ھەرەكە (حركه) ؛ ئا ۋە ئە ئۈنلەرنى ئورۇندايدۇرغان " ـَـ " بەلگۈسىگە فەتھا (فتحه) ، ئى ئۈنىنى ئورۇندايدۇرغان " ـِـ " بەلگۈسىگە كەسرە (كسر) ، ئو ئۇ ئۆ ئۈ گە ئاغقان ئۈن بەلگۈسىگە زاممە (ضمه) ياكى ئۆترە (اوترى) دەيدۇر .

يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " A " دۇر .

بۇ دەرسدىكى بەلگۈلەر " ا " بەلگۈسىدىن تۇغۇلغان بولۇپ ، ئەرەپ ئىلىپبەسىنىڭ بىرىنچى ھەرپى .

" ئا " كۈنىمىزدىكى ئۇيغۇرچە ئىملادا بىرىنچى ھەرپ . تىل بىلىمدە " ئا ! " تاۋۇشى سۆزلۇغانچە ئۈندەش سانالادۇر .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئىككىنچى دەرس

تـ ـتـ ـت ت

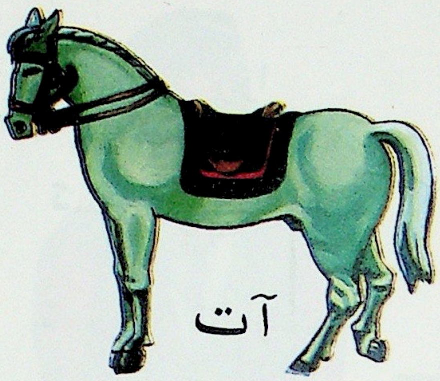

ئات آت ات

تـا ئاتـا اتـا

تـات ئاتـا تـات

تـ	ا	ت

ئا	(آ)	تـ	ا

بۇ دەرستىكى " ت " (ئىسمىنىشى " تە ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئۈچىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچىدىكى ئوقۇلۇشى " T " دۇر . بۇتۇن بۇ بەلگىلەر توغرى سىزىق ئۈستىگە قوندۇرۇلغان ئىككى چېكىت –" ـ " دىن شەكىللەنگەن بولۇپ، مەتبۇئاتتا ، سۆزدىكى ئورۇنلاشىشىغا قاراپ، باشتا " تـ " ھالدا، ئۆزىدىن كېيىن كەلگەن ھەرپ بىلەن پۈتۈشىدۇر . ئوتتادا، " ـتـ " تۇرقىدا، ئۆزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن ھەرپلەرگە ئۇلانادۇر . سۆز ئاياغىدا، " ـت " يازىلىشىدا بولۇپ، يالغۇزغىنا ئۆزىنىڭ ئالدىدا كەلگەن ھەرپكە قوشۇلادۇر . قىزىل " + " بۇلارنىڭ باغلانىش شەكىللەرىنى تۈشەندۈرەدۇر .

ئۈچىنچى دەرس

ر ـ+ر

را	ت+را	رارا
ئارا	ت+ارا	ت+ات+ار
ت+ار	ت+ارا	ت+ارات
ت+ارات	ت+ارار	ت+ارات+ار

تارا !

ت	ا	ر	ا	ت

ت	ا	ر	ا	ت	ا	ر

بۇ دەرسدىكى " ر " (ئىسمىلەنىشى" رە ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون بىرىنچى ھەرپىدۇر. يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " R " دۇر. بۇ ھەرپ سۆز شەكىللەنىشى بىلەن مەتبۇئاتدا، يالغۇزغىنا ئالدى تەرەپىگە تۇشكەن ھەرپكە قوشۇلالايدۇر. ئاياق تەرەپىدىكى ھېچ بىر ھەرپ بىلەن تۇتاشمايدۇر.

تۆرتىنچى دەرس

چـ+ +ـچـ+ +ـچ چ

چاچ

چا چات چار

چاچ ئاچ چاچار

ئاچار چارچار چاتار

چـ+ـاچ چـ+ـارچـ+ـار چـ+ـاچـ+ـار

ئ	ا	چ	ا	ر

چ	ا	ر	چ	ا	ر

بۇ دەرسدىكى « چ » ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئىچىدە بولماغان بەلگۈدۇر . ئەرەپ ئېلىپبەسىدە بۇ « چ » ئۇنى يوقدۇر . شۇڭلاشقا ئەرەپ ئېلىپبەسى ئاساسىدا تۈزۈلگەن تۈركى تىللەر ، كېرەكلىكى يۈزىدىن مۇشۇ بەلگۈنى ئۆز ئېلىپبەسىنىڭ ئىچىگە ئالغاندۇر . بۇنىڭ مەتبۇئاتدىكى تۇرقىمۇ ئىككىنچى دەرسدىكى « ت » ھەرپىدەك بولۇپ ، سۆز قۇرۇلۇشىدا ئۆزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن باشقا ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر .

يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى « Ç » دۇر .

بەشىنچى دەرس

قـ ـقـ ـق ق

قاق قات قار قاچ

قارا ناقا قاقار قاتار

قارار قاچاق قاچقاچ ئاناق

چاتاق چاقچاق چاققاق

ق+اچ+اق چ+اق+چ+اق

چ+اق+ق+اق

چ	ا	ق	چ	ا	ق

چ	ا	ق	ق	ا	ق

قار

بۇ دەرسدىكى " ق " (ئىسمى " قاف ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە بىرىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى ، ئەرچىل سۆزلەرلار (A – I – O – U) بىلەن تۈزۈلگەن بوغۇملاردىكى " K " دۇر . بۇنىڭ مەتبۇئاتدىكى تۈرقىمۇ ئىككىنچى دەرسدىكى " ت " ھەرپىدەك بولۇپ ، سۆز قۇرۇلۇشىدا ئۆز يېرىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن باشقا ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر .

ئالتىنچى دەرس

نـ ـنـ ـن ن

نان نار قان ئانا

تانا چانا ئانار تانار

چانار چاناق قاچان

تاران ئارقان چانتا

نـ + ان ئا + نـ + ار چا + نـ + تـ + ا

ئانا

ئانار

نـ	ا	ن

ئا	نـ	ا	ر

چـ	ا	نـ	تـ	ا

بۇ دەرستىكى " ن " (ئىسمىلەنىشى " نۇن ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە بەشىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " N " دۇر . بۇنىڭ مەتبۇئاتتىكى تۇرقىمۇ ئىككىنچى دەرستىكى " ت " ھەرپىدەك بولۇپ ، سۆز قۇرۇلۇشىدا ئۆزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن باشقا ھەرپلەر بىلەن تۇتاشىدۇر .

يەتتىنچى دەرس

سـ + ـسـ + ـس س

ساچقان

سا ساتساق سان

ئاس تاس راس ساتار

ساناق ئاسار ئاسان ساتقان

ساچقان قاسقان ئاقساق

ئاسـ+ـان سـ+ـاچـ+ـقـ+ـان ئاقـ+ـسـ+ـاق

قاسقان

ن	ا	س	ئا

ق	ا	س	ق	ئا

ن	ا	ق	چ	ا	س

بۇ دەرسدىكى " س " (ئىسمىلەنشى " سىن ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون ئىككىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " S " دۇر . بۇنىڭ مەتبۇئاتدىكى تۈرقىمۇ ئىككىنچى دەرسدىكى " ت " ھەرپىدەك بولۇپ ، سۆز قۇرۇلۇشىدا ئۆزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن باشقا ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر .

www.uyghurkitap.com

سەككىزىنچى دەرس

مـ ـمـ ـم م

مات ماس ماما ماتا

مانا مانتا ئارام قارام

ماناس ئاسما تاسما چاتماق

تارتماق ئاسماق ساچماق

ماراماق قاراماق

مـ ا مـ ا قـ ا ر ا م سـ ا چـ مـ ا ق

ئارام

ق	ا	ر	ا	م

مـ	ا	ر	ا	مـ	ا	ق

بۇ دەرسدىكى " م " (ئىسمىلەنىشى " مىم ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە تۆرتىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " M " دۇر. بۇنىڭ مەتبۇئاتدىكى تۇرقىمۇ ئىككىنچى دەرسدىكى " ت " ھەرپىدەك بولۇپ، سۆز قۇرۇلۇشىدا ئۆزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن باشقا ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر.

توققۇزىنچى دەرس

ل ـل ـلـ لـ

لاتا لاما لالما ئال

تال چال تالا چالما

ئالما ئارال ئاچال قالماق

قالاماق چالماق تالاماق ساقلاماق

تـ ال ا چـ ال سـ اقـ لـ ا مـ اق

ئالما

لـ	ا	لـ	مـ	ا		سـ	ا	قـ	لـ	ا	مـ	ا	ق

بۇ دەرسدىكى " ل " (ئىسمىلەنىشى " لام ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە ئۈچىنچى ھەرىپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " L " دۇر. بۇنىڭ مەتبۇئاتدىكى تۈرقىمۇ ئىككىنچى دەرسدىكى " ت " ھەرىپىدەك بولۇپ، سۆز قۇرۇلۇشىدا ئۆزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن باشقا ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر. بىراق، ئەرەپ ئېلىپبەسىگە كىرگۈزۈلگەن " لا " ئىشارىتى ئۆز ئالدىغا بىر ھەرپ سانالماغان بىلەن " ل " " ا " ئۈنلەرىنىڭ قوشۇلۇشىدىن " لام الف " دېيىلمەكتە بولغانىمۇ باردۇر. بىز بۇنى ئۇيغۇر ئىملاسىغا ئەرەپ ئېلىپبەسى شەكلىدە كىرگۈزەلمەيمىز .

ئونىنچى دەرس

ئو (و) و

ئوت	ئوچ	ئور	ئورتا
ئون	ئورما	تولا	ئوچاق
ئوتاق	ئورناق	نوسماق	توقماق
قورقاق	قورقماق	قورچاق	قومارماق

ئو	ر	م	ا		ق	و	ر	چ	ا	ق

بۇ دەرستىكى " و " (ئىسمىلەنىشى " ۋاۋ ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە ئالتىنچى ھەرىپىدۇر. بىز بۇ دەرسلىكتە ئۇشبۇ " ۋاۋ " دىن بەش ھەرپ يىتىشتۇرۇپ، يېزىقىمىزغا ئارتتۇردۇق. بۇ دەرستىكى " و " (ئو) ئەرەپ ھەرپى تىزىمىدىكى ئوقۇلۇشىدا بولماستىن، ئۇيغۇر تىلىگە خاس بولغان سوزۇق " ئو " ئۈنى بولۇپ ئوقۇلادۇر. بو ئۈنىنىڭ يېڭى تۈركچەدىكى قارشىلاشماسى " o " دۇر. باشقا " ۋاۋ " تۇغماسى ھەرپلەرنى نۆۋەتى كەلگەندە تۇشەندۇرەمىز. بۇنىڭ مەتبۇئاتىدىكى تۈرلى ئۆزىدىن ئالدىن كەلگەن ۋە قويرۇغى بىلەن ئۇلاشالايدۇرغان ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر.

ئون بىرىنچى دەرس

ﺷ ـﺸـ ـﺶ ش

شار شان شام شال

شور ئاش تاش قاش

ماش شامال شالاق شوراش

تاشلاش قاراش ئاتاش ماراش

توراش سوراش

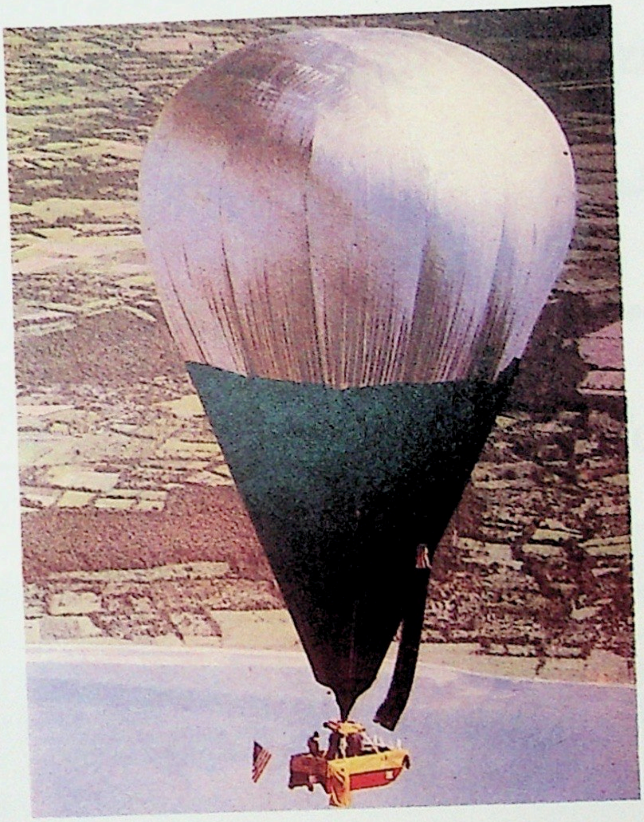

شار

ش	ا	م	ا	ل	

ت	ا	ش	ل	ا	ش

بۇ دەرسدىكى " ش " (ئىسمىلەنىشى " شىن ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون ئۈچىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " Ş " دۇر . بۇنىڭ مەتبۇئاتدىكى تۈرقىمۇ ئىككىنچى دەرسدىكى " ت " ھەرپىدەك بولۇپ ، سۆز قۇرۇلۇشىدا ئۆزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن باشقا ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر .

www.uyghurkitap.com

ئون ئىككىنچى دەرس

ز ← ز

زار زور ئاز تاز ناز

ساز ماز قازاق تنوزاق

ئازار ئازماق قازماق تنوزماق

نازلانماق سوزماق سازلاماق ئازارلاماق

سازلاماق

ئا	ز	ا	ر	ل	ا	م	ا	ق

ز	و	ر

بۇ دەرسدىكى " ز " (ئىسمىلەنشى " زە ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون ئىككىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " Z " دۇر . بۇ ھەرپ ، سۆز شەكىللەنشى بىلەن مەتبۇئاتدا ، ئۈچىنچى دەرسدىكى " ر " ھەرپىگە ئوخشاش ، يالغۇزغىنا ئالدى تەرەپىگە تۇشكەن ھەرپكە قوشۇلالايدۇر . ئاياق تەرەپىدىكى ھېچ بىر ھەرپ بىلەن تۇتاشمايدۇر .

ئون ئۈچىنچى دەرس

ئۇ (ۇ) ـۇ

ئۇر	ئۇچ	ئۇن	ئۇل
تۇر	تۇز	شۇم	تۇچ
تۇل	ئۇزۇن	تۇمان	تۇران
تۇلۇق	تولۇق	قورۇق	قۇرۇق
ئورۇق	چورۇق	تالۇن	

ئۇ	ن

تـ	ۇ	ل	ۇ	ق

ق	ۇ	ر	ۇ	ق

بۇ دەرسدىكى ھەرپ، يېڭى تۇركچەدىكى " U " ھەرپى بىلەن ئوخشاشلا ئۇندەدۇر . ھەرپىنىڭ ئىسمىلەنىشى ۋە مەتبۇئاتدىكى تۇرقى توغرۇلۇق ، ئۇشبۇ دەرسلىكدىكى ئونىنچى دەرسكە سالىشتۇرما قىلىنغاي .

ئون تۆرتىنچى دەرس

يـ ـيـ ـي ي

يا   ياي   يات   يار   يان

يال   ياش   ياقا   ئاي   تاي

ياتاق   ياراق   ياساق   ياماق   يالاق

يول   چاي   ساي   ساراي

مالاي   يۇرت   شويلا

ئاي

ي	ا	ي

ي	ۇ	ر	ت

ش	و	ي	لـ	ا

بۇ دەرسدىكى " ي " (ئىسمىلەندىشى " يا ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە سەككىزىنچى يەنى ئەڭ ئاخىرقى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " Y " بولۇپ يېرىم سوزۇقدۇر . بۇنىڭ مەتبۇئاتدىكى تۇرقىمۇ ئىككىنچى دەرسدىكى " ت " ھەرپىدەك بولۇپ ، ئۈزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر .

ئون بەشىنچى دەرس

د ـد

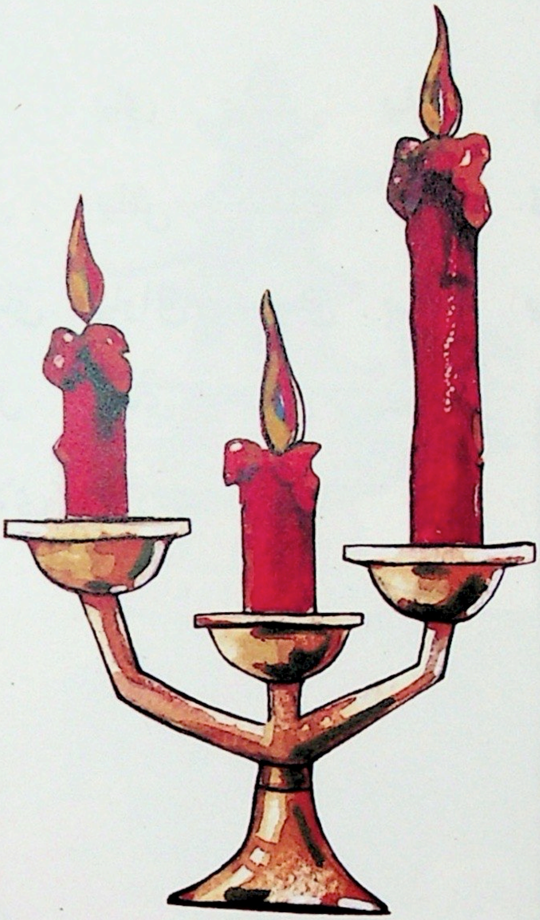

شامدان

دار دان داس داش

ئاداق ئاداش يادا قانداش

نادان قاداق دورا مادا

مادارا دالدا شامدان داسقان

ئۇدۇل شۇنداق مۇنداق قانداق

ئۇ	د	ۇ	ل

ش	ا	م	د	ا	ن

د	ا	ل	د	ا

بۇ دەرستىكى " د " (ئىسمىلەنىشى " دال ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ سەككىزىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچىدىكى ئوقۇلۇشى " D " دۇر . بۇنىڭ مەتبۇئاتتىكى تۈرقىمۇ ئۈچىنچى دەرستىكى " ر " ھەرپىگە ئوخشاش ، يالغۇزغىنا ئالدى تەرەپىگە تۇتاشقان ھەرپكە قوشۇلالايدۇر . ئاياق تەرەپىدىكى ھېچ بىر ھەرپ بىلەن تۇتاشمايدۇر .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئون ئالتىنچى دەرس

خ ـخ ـخـ خـ

خار خان خام خال

خوت خور خوش خالتا

خانا خادا خورما شوخلا

خارمان خاندان خومدان خالات

ئاخماق مالاخاي ئوخشاش ئوخلاش

اۇيغۇر بېگى - آلپ آرسلان

ئا خ م ا ق

م ا ل ا خ ا ي

بۇ دەرسدىكى " خ " (ئىسمىلەنىشى " خا ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يەتتىنچى ھەرپىدۇر. يېڭى تۈركچەدە بۇ ئون يوقدۇر . رۇس ئېلىپبەسىدىكى " X " بىلەن ئوخشاش تاۋۇشلانادۇر . بۇ ھەرپ سۆز شەكىللەنىشى بىلەن مەتبۇئاتدا ، ئوشبۇ دەرسلىكنىڭ تۆرتىنچى دەرسىدىكى " چ " ھەرپىگە ئوخشاشدۇر .

ئون يەتتىنچى دەرس

ك ـك ـكـ كـ

كات كار كام كان

كور كۆلا توكا چوكا

چاكار كالتا شاكال ماكان

چوكان كالام تاماكا كاماك

توكۇر كاشال كانار كامار

نانكور تاكلاماكان

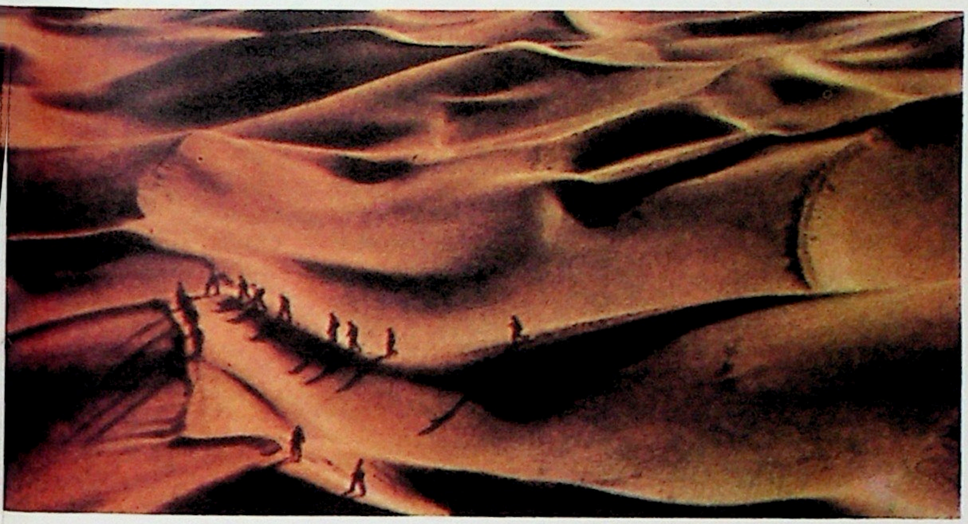

تاكلاماكان

ش	ا	ك	ا	ل

ت	ا	ك	ل	ا	م	ا	ك	ا	ن

بۇ دەرستىكى " ك " (ئىسمىلەنىشى " كاف ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە ئىككىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى قىزچىل سوزۇقلار (Ü ، Ö ، i ، E) بىلەن تۇغۇلغان بوغۇملاردىكى " K " دۇر . بۇنىڭ مەتبۇئاتدىكى تۇرقىمۇ ئىككىنچى دەرسدىكى " ت " ھەرپىدەك بولۇپ ، سۆز قۇرۇلۇشىدا ئۆزىدىن ئالدىن ۋە كېيىن كەلگەن پۈتۈن باشقا ھەرپلەر بىلەن تۇتاشادۇر .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئون سەككىزىنچى دەرس

ئە (ـە) ە

ئەت ئەر ئەن ئەم

ئەل نەر رەم چەك

چەم نەم مەس ئەسمەك

ئەتمەك ئەرمەك ئەزمەك

ئەخلەت ئەسنەمەك يەشمەك

ئەمەس ئەشمەك چەملەمەك

نەملەمەك كەسمەك سەكسەن

ر	ە	م

چ	ە	م	ل	ە	م	ە	ك

ئە	م	ە	س

بۇ دەرستىكى " ئە " ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە يەتتىنچى ھەرپى بولغان " ە " دىن تۈزۈلگەن بولۇپ يېڭى تۈركچىدىكى " E " سوزۇقى بىلەن ئوخشاش تاۋۇشلانادۇر . بۇ ھەرپ سۆز شەكىللەنىشى بىلەن مەكتۇبتا ئۆزىدىن ئالدىن كەلگەن ھەرپكە ئۇلانادۇر . كېيىن كەلگەن ھېچ بىر ھەرپ بىلەن باغلانمايدۇر .

ئون توققۇزىنچى دەرس

ئۈ (ۈ) ـۈ

ئۈزۈم

ئۈچ ئۈن ئۈس تۈر

تۈن تۈس تۈش يۈك

تۈز ئۈنمەك ئۈزمەك ئۈرۈك

ئۈزۈم ئۈزۈك يۈزۈك تۈرمەك

تۈركۈم تۈنەمەك يۈرمەك

سۈرمەك تۈنەك يۈرەك

يۈكسەك يۈكسەلمەك

ئۈ	چ

تـ	ۈ	ر	ك	ۈ	م

يـ	ۈ	ك	س	ە	ل	م	ە	ك

بۇ دەرسدىكى ھەرپ ، يېڭى تۈركچەدىكى " Ü " ھەرپى بىلەن ئوخشاشلا تاۋۇشلانادۇر. ھەرپىنىڭ ئىسمىلەنىشى ۋە مەتبۇئاتدىكى تۈرلى توغرۇلۇق ئۆشبۇ دەرسلىكدىكى ئونىنچى ۋە ئون ئۈچىنچى دەرسلەرگە قاراڭلار .

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يىگىرمىنچى دەرس

ئۆ (ۆ) ـۆ

ئۆت ئۆچ ئۆم ئۆز

ئۆي نۆر تۆش كۆل

كۆك نۆل يۆلەك ئۆچمەك

كۆرمەك كۆممەك ئۆتمەك ئۆلمەك

كۆلچەك كۆچۈش ئۆرمەك

ئۆيلەنمەك ئۆزگەرمەك كۆكەرمەك ئۆيلەر

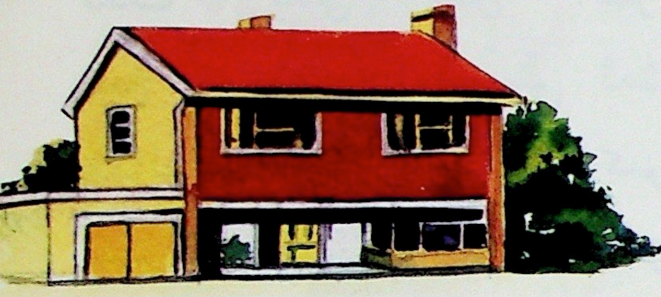

ئۆ	ي		ك	ۆ	چ	ۈ	ش		ئۆ	ي	ل	ە	ن	م	ە	ك		

بۇ دەرستىكى ھەرپ، يېڭى تۈركچەدىكى " ö " ھەرپى بىلەن ئوخشاشلا تاۋۇشلىنىدۇ. ھەرپىنىڭ ئىسمىلىنىشى ۋە مەتبۇئاتتىكى سۆز شەكىللىنىشىدىكى تۆرقى توغرۇلۇق ئۇچۇر دەرسلىكتىكى ئونىنچى، ئون ئۈچىنچى ۋە ئون توققۇزىنچى دەرسلەرگە قاراڭلار.

يىگىرمە بىرىنچى دەرس

ئد (د) ـدـ ى ى

ئدت ئدش ئدن ئدز

ئدخ ئدكەن ئدمدش ئدشلەش

ئدزلەش ئدردش چدردش كدردش

سدركە قدر قدز سدز

بدز ئدزچى كدچە كدردم

چدقدم قدزماق كدرلدك

ئدت

ت	ئد

ق	ا	م	ز	د	ق

م	د	ر	د	ك

بۇ دەرسدكى " ئد " ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە سەككىزىنچى ھەرپى بولغان " يا " ھەرپىدىن تۇغۇلغان بولۇپ يېڭى تۈركچەدكى ئەرچىل " I " ۋە قىزچىل " i " ھەرپلەرىنىڭ قارشىلىقىدۇر. دەرسلىكىمىزدە ئىككى ئۇنگە بەلگۇ بولغان بۇ ھەرپ، كۈنىمىزدىكى ئۇيغۇرچەدە، ھەر جايدا ئەينەن قوللانىلماقتادۇر.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

يىگىرمە ئىككىنچى دەرس

گ ـگ ـگـ گـ

گۈل

گاز گاس گاچا . گۈل

گۆش گىلەم ئۆگەي گەرمە

ئەگمەك ئەگرى ئىگىز ئىگىر

بىگىز كىگىز مەرگەن چىگىش

يۈگۈرمەك يۆرگۈزمەك تۈگۈرمەن

گىزىت يىگىت تەگمەك

گۇمۇش گۈمبەز گۈمرۈك

گ	ۈ	م	ر	ۈ	ك

ئە	گ	ر	ى

گ	ا	چ	ا

بۇ دەرستىكى " گ " ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ " ك " ھەرپىدىن تۇغۇلغان بولۇپ ، يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " G " دۇر . سۆز شەكىللەنىشى بىلەن مەتبۇئاتدىكى تۈرقى " ك " ھەرپى بىلەن ئوخشاشدۇر .

يىگىرمە ئۈچىنچى دەرس

پـ ـپـ ـپ پ

پات پاك پار چاپ

قاپ ساپ ياپ قوپ

كۆپ چۆپ ئەپ گەپ

پەم پەنەر پەرەنجە پەتەنگە

پاسكىنا كۆپۈك ئەپچىل كىرپىك

پاكىستان كىرپە كۆرپە پەتنۇس

ئېلىپبە شەلپەر پەرمۇدا

ك	ۆ	پ

ئ	ې	ل	ى	پ	ب	ە

پ	ا	ك	ى	س	ت	ا	ن

بۇ دەرستىكى « پ » ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئىككىنچى ھەرپى بولغان « ب » دىن تۇغۇلغان بولۇپ ، يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى « P » دۇر . بۇ ھەرپنىڭ سۆز شەكىللىنىشى بىلەن مەتبۇئاتدىكى تۈرى « ب » ھەرپىگە ئوخشاشدۇر .

www.uyghurkitap.com

يىگىرمە تۆتىنچى دەرس

ئې (ـې) ـېـ

ئېم ئېمچى ئېقىم ئېرمەك

ئېرىق ئېقىش نېرى قېرى

تېنىش تېرەك چېرىك قېرىق

نېرىن تېرىق كېزىك زېرەك

كېرەك دېرەك شېرىك سېرىق

چېقىش قېقىش تېقىش سېزىك

سېسىق يېڭى

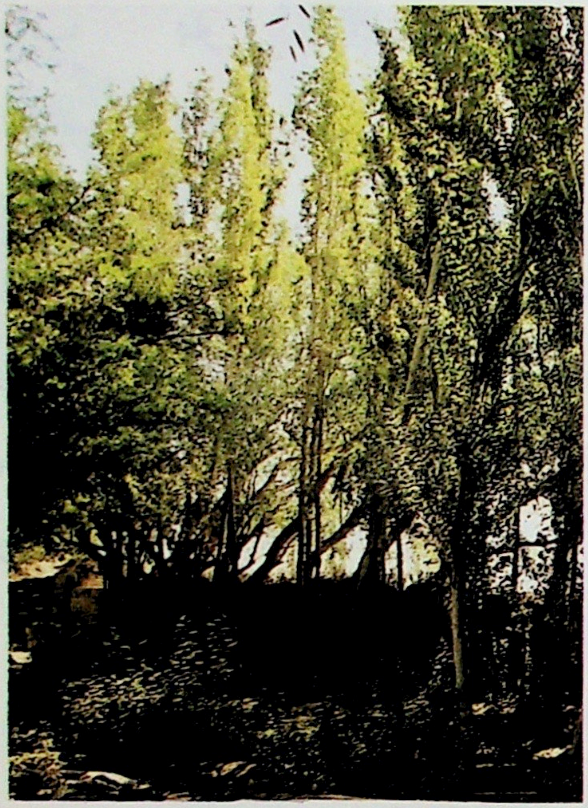

تېرەك

ئې	ق	ى	م

ن	ې	ر	ى	ن

س	ې	س	ى	ق

بۇ دەرستىكى " ئې " ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە سەككىزىنچى ھەرپى بولغان " يا " ھەرپىدىن تو ۋلغان بولۇپ يېڭى تۈركچىدە بۇ ئۈن يوق . بۇ ئۈننىڭ تاۋۇشلىنىشى ئىنگلىزچىدىكى METAL سۆزىدىكى " E " ھەرپىگە ئوخشاشتۇر . ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكىللىنىشى بىلەن مەتبۇئاتتىكى تۈرقى ئۈچۈن ، بۇ دەرسلىكنىڭ ئون تۆتىنچى ۋە يىگىرمە بىرىنچى دەرسلىرىگە قاراڭلار .

يىگىرمە بەشىنچى دەرس

بـ ـبـ ـب ب

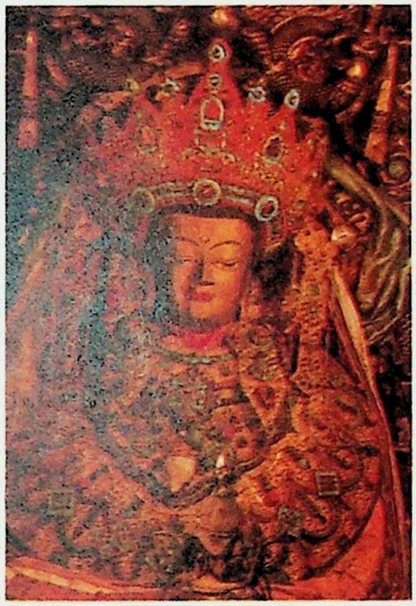

بۇت

باب	بار	باق	باس
بال	باش	باي	بەت
بەر	بەس	بەش	بەل
بەز	بۇت	بور	بول
بوز	بارماق	باقماق	باسماق
بايلىق	بەرمەك	بەشلىك	بۇتخانە
چەمبەر		تامبۇر	

بۇتخانە

ب	ا	ب

ب	ۇ	ت	خ	ا	ن	ە

ت	ا	م	ب	ۇ	ر

بۇ دەرسدىكى « ب » (ئىسمىلەنىشى « بە ») ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئىككىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى « B » دۇر . ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكىللەنىشى بىلەن مەتبۇئاتدىكى تۇرقى ئۈچۈن ، بۇ دەرسلىكنىڭ ئىككىنچى دەرسىگە قاراڭلار .

www.uyghurkitap.com

يىگىرمە ئالتىنچى دەرس

غـ ـغـ ـغ غ

غار غاز غەم چاغ
تاغ باغ غۇنان غوراز
ئاغا تاغا تاغار تۇغ
چۇغ قىغ ئۇلۇغ قۇتلۇغ
ناغرا توغراق بايلاغ قىشلاغ
ئۇلاغ چىراغ چاغلاماق
باغلاماق قوغلاماق توغراماق
قىرغىز مېغىز ئىلغار غىدىر

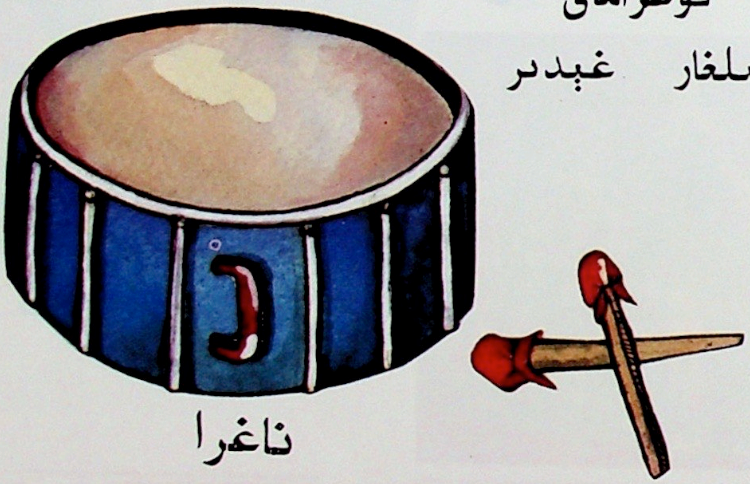

ناغرا

غ	ا	ز

ق	ى	غ

ت	ۇ	غ

م	ې	غ	ى	ز

بۇ دەرسدىكى « غ » (ئىسملەنىشى « غايىن ») ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون توققۇزىنچى ھەرپى بولۇپ، يېڭى تۈركچەنىڭ سۆز ئاياغىدىكى « Ğ » ھەرپىنىڭ قاتتىق تاۋۇشلانىشىدۇر. ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكىللەنىشى بىلەن مەتبۇئاتدىكى تۈرقى ئۈچۈن بۇ دەرسلىكنىڭ ئون ئالتىنچى دەرسىگە قاراڭلار.

يىگىرمە بەشىنچى دەرس

جـ ـجـ ـج ج

جا جان جام جاي

جازا جىسىم باجا تاج

باج گەج ئۆجمە جىق

گەجگە ئەجدەر مىجىق جالاپ

جاللاد جوگا غۇلجا جىگدە

جىگەر جۆيلەش ئاجراش جازالاش

جۆنۈلۈش باجگىر

تاج

ب	ا	ج

ج	ۆ	ن	ۈ	ل	ۈ	ش

غ	ۇ	ل	ج	ا

بۇ دەرسدىكى " ج " (ئىسىملىنىشى " جىم ") ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ بەشىنچى ھەرپى . يېڭى تۈركچە بىلەن تاۋۇشلىنىشى " C " دۇر . ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكىللىنىشى بىلەن مەتبۇئاتدىكى تۈرقى ئۈچۈن ، بۇ دەرسلىك- نىڭ تۆرتىنچى دەرسدىكى ھەرپكە سالىشتۇرۇڭلار .

يىگىرمە سەككىزىنچى دەرس

ڭ ـڭ ـڭـ ڭـ

ئاڭ	تاڭ	چاڭ	ساڭ
ماڭ	داڭ	ئوڭ	چوڭ
زوڭ	مىڭە	تۆڭ	مۆڭ
بۆڭ	ئەڭ	مەڭ	تەڭ
كەڭ	جەڭ	نىڭ	تەڭلە

ئاڭلاش داڭلاش ئەڭلىك مەڭلىك

كەڭلىك تەڭلىك تەڭلىمە

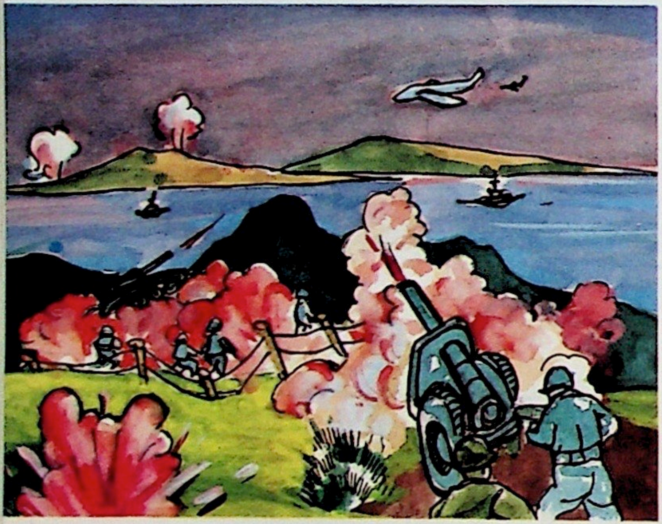

جەڭ

ئا	ڭ

ن	ى	ڭ

م	ى	ڭ	ە

ئە	ڭ	ل	ى	ك

بۇ دەرستىكى " ڭ " ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ " ك " ھەرپىدىن تۇغۇلغان بولۇپ، يېڭى تۈركچىدە بۇ ئۈن يوق. بۇ ئۈننىڭ تاۋۇشلانىشى ئىنگلىزچىدىكى INK سۆزىدىكى " N " بىلەن ئوخشاشتۇر. ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكلىلەنىشى بىلەن مەتبۇئاتتىكى تۈرقى ئۈچۈن، بۇ دەرسلىكنىڭ ئون يەتتىنچى دەرستىكى " ك " ھەرپىنى سالىشتۇرۇڭلار.

يىگىرمە توققۇزىنچى دەرس

ھ+ +ـھـ+

ھاك ھاڭ ھەم ھەر
ھەرە ھەممە ھەمدەم
ھەرپ ھەربىيە گۆھەر
جۆھەر شەھەر سەھەر
باھار ئاھاڭ ھىممەت
سۆھبەت تۆھمەت جىھان
پىنھان ھارماق جىھانگىر
ھەرەكەت ئىلھام موھاكىمە
ئاھاڭرىبا ھاقارەت جىھانگىرلىك

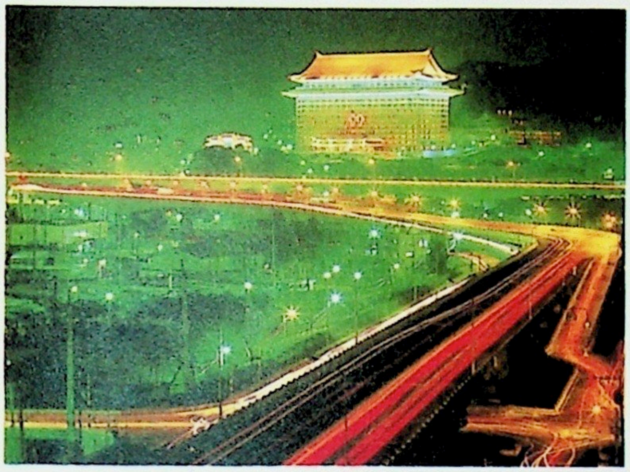

شەھەر

ھ	ە	ر	ە

ش	ە	ھ	ە	ر

ج	ى	ھ	ا	ن

بۇ دەرستىكى » ھ « (ئىسملىنىشى » ھاي رەسمىيە «) ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە يەتتىنچى ھەرپىدۇر . يېڭى تۈركچە بىلەن ئاھاڭلانىشى » H « دۇر . ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكىللىنىشى بىلەن مەتبۇئاتدىكى تۈرلىكى ئۈچۈن، يىگىرمە تۆرتىنچى دەرس بىلەن سېلىشتۇرۇڭلار .

www.uyghurkitap.com

ئوتتۇزىنچى دەرس

ۋ ← ۋ

ۋە	ۋاي	ۋاز	ئاۋ
ئاۋچى	ئاۋكات	نوۋ	ئاۋروپا
ئۇۋا	تۇۋا	تاۋكا	چاۋا
كاۋا	ناۋا	ناۋاي	بوۋا
بوۋاي	غۇۋا	كالۋا	ۋاراق
ۋاپور	ۋاگزال	مىۋە	شىۋە
بۇۋاق	قولۋاق	ۋارشاۋ	قاۋاق

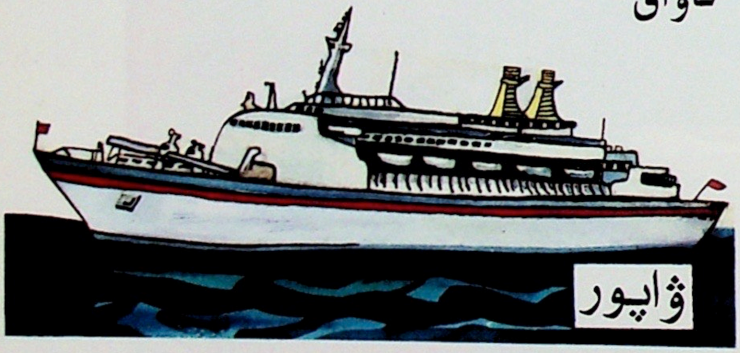

م	ى	ۋ	ە

ۋ	ا	ر	ش	ا	ۋ

بۇ دەرستىكى « ۋ » ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە ئالتىنچى ھەرپىدىن تۇغۇلغان بولۇپ، يېڭى تۈركچە بىلەن ئاھاڭلانىشى « V » دۇر. ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكىللەنىشى بىلەن مەتبۇئاتتىكى تۈرى ئۈچۈن، بۇ دەرسلىكنىڭ ئونىنچى، ئون ئۈچىنچى، ئون توققۇزىنچى ۋە يىگىرمىنچى دەرسلىرىدىكى ھەرپلەرگە قاراڭلار.

ئوتتۇز بىرىنچى دەرس

ژ ✚ ژ

كۆپىنچە سىرتتىن كىرگەن سۆزلەردە كۆرۈنىدىغان بۇ ھەرپ، ئۇيغۇر تىلىدە ئۇن بوغۇزلۇقى بولغان سۆزلەردە ئۇچرايدۇ. بۇ تۈرلۈك ئۇن بوغۇزلۇقى „ي“ ئۇنىنىڭ ئۆزگەرىشىدە كۆپ كۆرۈنىدۇ؛ مەسىلەن: ژۇت (يۇرت)، ژىگىت (يىگىت)، ژۈرەك (يۈرەك).
شۇنداقلا بۇنى، „ج“ ئۇنىنىڭ ئۆزگەرىشىدىنمۇ تاپالايمىز: ئۆژمە (ئۆجمە)، گەژگە (گەجگە)، ۋىژدان (ۋىجدان) دېگەندەك.
سىرتتىن كىرگەن سۆزلەر ئۇنچىلا كۆپ ئەمەس، بەزىلىرى: ژار پاژار پاژارنى
ژۇرنال ژاندارما ژانىر سابوتاژ ئېتاژ

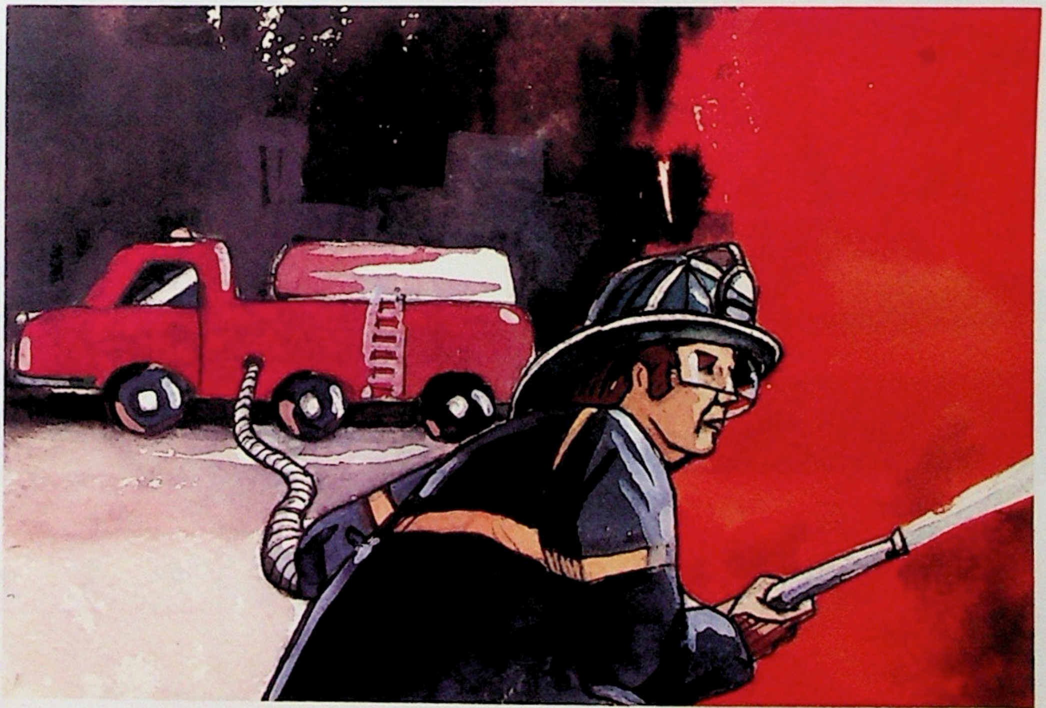

پاژارنى

ھەرپىنىڭ يېڭى تۈركچەدىكى ئوقۇلۇشى " J " دۇر.
ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكىللىنىشى بىلەن مەتبۇئاتدىكى تۈرلى ئۇچۇن بۇ دەرسلىكدىكى ئۈچىنچى دەرسكە قاراڭلار.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئوتتۇز ئىككىنچى دەرس

ف ـف ـفـ فـ

فىل فال فاش فورما

فورمۇلا فورمالىتا فرانسىيە

فېدەرە كونفېدراتسىيون فىلىم

كامفور تىف مىف سىفلىس

كافى فىرما جۇغرافىيە

ئەتنوگرافىيە فىزىك فىكىر

ئەفەندى فائىدا

فىل

ف	ى	ل

ك	ا	م	ف	و	ر

م	ى	ف

بۇ دەرسدىكى « ف » (ئىسمىلەنىشى « فە ») ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمىنچى ھەرپىدۇر. يېڭى تۇرنىچەدە ئوقۇلۇشى « F » دۇر. ھەرپىنىڭ سۆزدىكى شەكىللەنىشى بىلەن مەتبۇئاتدىكى تۇرقى ئوخشاش، بۇ دەرسلىكدىكى بەشىنچى دەرسكە قاراڭلار .

ئوننتوز ئۈچىنچى دەرس

حـ ـحـ ـح ح

حال (ھال)	حل (ھەل)	حر (ھۆر)
حاكم (ھاكىم)	حكوم (ھۆكۈم)	حكومت (ھۆكۈمەت)
حرام (ھارام)	محروم (مەھرۇم)	محرم (مۇھەررەم)
محكوم (مەھكۇم)	محكمە (مەھكەمە)	حلاكت (ھەلاكەت)

ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئالتىنچى ھەرپى بولغان بۇ بەلگۈ قاتتىق " ھ " ئۈنىدە ئوقۇلىدۇ. ئۇيغۇرچەدە بۇ ئۈن بىلەن تاۋشلانادىغان سۆز يوقتۇر. بۇ ھەرپ بۈتۈنلەي دېگۈدەك تىلىمىزغا ئەرەپچەدىن كىرگەن سۆزلەردىلا قوللىنىلىدۇ. يۇقىرىدىكى سۆزلەرنىڭ ئۇيغۇرچە تۇرۇلۇشى دىكى ئۇقۇم بولسا : حال ـ تۇرۇق (ئەھۋال ـ احوال نىڭ بىرلىكى) ؛ حل ـ يېشىش ، پۈتكۈزۈش ؛ حر ـ ئەركىنلىك ؛ حاكم ـ سوراقچى ، شىيەنجاڭ ؛ حكوم ـ بۇيرۇق ؛ حكومت ـ باشقۇرما ؛ حرام ـ چەكلەنگەن ، توسالغان ؛ محروم ـ ئايرىلىق ؛ محرم ـ ھىجرى يىلىنىڭ بىرىنچى ئايى ؛ محكوم ـ بۇيرۇق ئاستىدا قالغان ؛ محكمە ـ سوراقخانە ؛ حلاكت ـ يوقىلىش .

ھەرپىنىڭ ئاتالىشى ـ " ھا " (قاتتىق)

www.uyghurkitap.com

ئوتتۇز تۆرتىنچى دەرس

ذ ـذ

ذاكر (زاكىر)　　ذكر (زىكىر)　　ذمه (زىممە)

ذكام (زۇكام)　　أذان (ئەزان)　　خذمت (خىزمەت)

مذكور (مەزكۇر)　　مذاكره (مۇزاكىرە)　　كاغذ (قەغەز)

لذت (لەززەت)　　مؤذن (مەزىن)　　تلذذ (تەلەززىز)

ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ توققۇزىنچى ھەرپى بولغان بۇ بەلگۈ " ز " دىن قاتتىق " د " گە يېقىن بىر ئۈن بىلەن تاۋۇشلانادۇر . ئۇيغۇرچەدە بۇ ئۈن بىلەن تاۋۇشلانادۇرغان سۆز يوقدۇر . بۇ ھەرپ بۇتۇنلەي دېگىدەك تىلىمىزگە ئەرەپچەدىن كىرگەن سۆزلەردىلا قوللانىلادۇر . يوقارىدىكى سۆزلەرنىڭ ئۇيغۇرچە ئۆرۈلۈشىدىكى ئۇقۇمى بولسا : ذاكر ـ سۆزلەگۈچى ، ئاڭلاتقۇچى ، كىشى ئىسمى ؛ ذكر ـ سۆزلەنگەن ، ئاڭلاتىلغان ؛ ذمه ـ مۇرە ، ئۇمۇز ؛ ذكام ـ سوغۇق تەككەنلىك ، گرىپ كېسەلى ؛ أذان ـ مسلمانلىقدا كىشلەرنى ئىبادەتكە چاقىرىش ؛ خذمت ـ ئىش كۆرسەتىش ؛ مذكور ـ ھېلىقى ، بايىقى ، ئەيتىلغان ، ئاڭلاتىلغان ؛ مذاكره ـ سۆزلەشمەك ، ئۆز ئارا ئاڭلاتىش ؛ كاغذ ـ قەغەز (بۇ سۆز ئەسلى ئۇيغۇرچەدىكى " كەگدە " سۆزىنىڭ بۇزۇلۇشىدىن تۇغۇلغان .) لذت ـ تەم ، تات ، تاتلىق ؛ مؤذن ـ ئەزان ئەيتقان كىشى ؛ تلذذ ـ تەملىك ، تاتلىق ، كۆپ شىرىن .

ھەرپىنىڭ ئاتالىشى ـ " دزال "

ئوتتۇز بەشىنچى دەرس

ثـ ـثـ ـث ث

ثابت (ساۋۇت)	ثبوت (سۇبۇت)	ثمره (سەمەرە)
اثمار (ئەسمار)	ثالث (سالىس)	اثر (ئەسەر)
اثار (ئاسار)	مثبت (مۇسبەت)	اثبات (ئىسبات)
مثال (مىسال)	تمثيل (تەمسىل)	مثلاً (مەسەلەن)

ئەرەپ ئىلىپبەسىنىڭ تۆرتىنچى ھەرپى بولغان بۇ بەلگە " ت " گە يېقىن يۇمشاق " س " ئۈندە تاۋۇشلانادۇر. ئۇيغۇرچەدە بۇ ئۈن بىلەن تاۋۇشلانادۇرغان سۆز يوقدۇر . بۇ ھەرپ بۇتۈنلەي دىگىدەك ئەرەپچەدىن تىلىمىزگە كىرگەن سۆزلەردىلا قوللانىلادۇر . يوقارىدىكى سۆزلەرنىڭ ئۇيغۇرچە ئۆزلۈشىدىكى ئۇقۇم بولسا : ثابت ـ كىشى ئىسمى ؛ ثبوت ـ چىداشلىق كۆرسەتمەك ؛ ثمره ـ مىۋە ؛ اثمار ـ مىۋەلەر ؛ ثالث ـ كىشى ئىسمى ؛ اثر ـ يازىلغان، ياسالغان، ئىشلەنگەن نەرسە ؛ اثار ـ اثرلەر ؛ مثبت ـ ئۇيغۇن ، تەكتۈچ ؛ اثبات ـ ئېنىقلىق ؛ مثال ـ ئوخشاشلىق كۆرسەتىش ؛ تمثيل ـ سالىشتۇرماق ؛ مثلا ـ قىياس بەرمەك .

ھەرپىنىڭ ئاتالىشى ـ " سە "

ئوتتۇز ئالتىنچى دەرس

ـص ـصـ صـ ص

صادق (سادىق)	صدقه (سەدىقە)	صلاح (سىلاھ)
صاحب (سايىپ)	صلح (سۈلھە)	صديق (سىدىق)
صالح (سەلەي)	صحبت (سۆھبەت)	صلاحيت (سالاھىيەت)
اصلاح (ئىسلاھ)	اصل (ئەسىل)	اصلاحات (ئىسلاھات)

ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون تۆرتىنچى ھەرپى بولغان بۇ بەلگە قاتتىق " س " ئاۋازىنى ئىپادىلەيدۇ. ئۇيغۇرچىدا بۇ ئاۋاز بىلەن تاۋۇشلانىدىغان سۆز يوقتۇر. بۇ ھەرپ بولۇپمۇ دىنىي ئەرەپچىدىن كىرگەن سۆزلەردىلا قوللىنىلىدۇ. يۇقىرىدىكى سۆزلەرنىڭ ئۇيغۇرچە ئورۇنلىشىدىكى ئۇقۇمى بولسا: صادق ـ كىشى ئىسمى؛ صدقه ـ باغىش قىلماق؛ صلاح ـ قورال؛ صاحب ـ ئىگە، خوجايىن؛ صلح ـ تىنچلىق؛ صديق ـ كىشى ئىسمى؛ صالح ـ كىشى ئىسمى؛ صحبت ـ سۆزلەشمەك؛ صلاحيت ـ يۈز كۆزدە ئالىدىغان، ئىش ئىگىسى؛ اصلاح ـ تۈزەتمەك؛ اصل ـ قىممەتلىك؛ اصلاحات ـ قۇرۇلۇش، ياساش. ھەرپىنىڭ ئاتالغۇسى ـ " سۆئات "

ئوتتۇز يەتتىنچى دەرس

ط ـطـ

طب (تىپ)	طبيه (تىببىيە)	طبيب (تېيىپ)
طالب (تالىپ)	طاهر (تاھىر)	طياره (تەييارە)
طهارت (تاھارەت)	طهران (تىھران)	لطيف (لىتىپ)
لطيفه (لېتىپە)	مطار (ماتتار)	مطابق (مۇتابىق)

ئەرەپ ئىلىپبەسىنىڭ ئون ئالتىنچى ھەرپى بولغان بۇ بەلگۈ قاتتىق " ت " ئۈنىدە ئوقۇلادۇر . ئۇيغۇرچەدە بۇ ئۈن بىلەن تاۋۇشلانادۇرغان سۆز يوقدۇر . بۇ ھەرپ بۈتۈنلەي دېگىدەك تىلىمىزگە ئەرەپچەدىن كىرگەن سۆزلەردىلا قوللانىلادۇر. يوقارىدىكى سۆزلەرنىڭ ئۇيغۇرچە ئۆزلۈشىدىكى ئۇقۇمى بولسا: طب ـ ئەملەش ، داۋالاش؛ طبيه ـ ئەمچىلىك؛ طبيب ـ ئەمچى ، دوكتۇر ؛ طالب ـ كىشى ئىسمى ؛ طاهر ـ كىشى ئىسمى ؛ طياره ـ ئۇچقۇچ؛ طهارت ـ تازىلىق؛ طهران ـ كەنت ئىسمى ؛ لطيف ـ كىشى ئىسمى ؛ لطيفه ـ خوشخۇي سۆز ، ئەرتەك ، چۆچەك ؛ مطار ـ ئۇچقۇچ مەيدانى ، ھاۋالىمانى ؛ مطابق ـ ماسلاشماق .

ھەرپىنىڭ ئاتالىشى ـ " تۆئا ياكى ئىتقى "

www.uyghurkitap.com

ئوتتۇز سەككىزىنچى دەرس

ظـ ـظـ

ظريف (زەرىپ)	ظالم (زالىم)	ظاهر (زاھىر)
ظفر (زەپەر)	ظلوم (زۇلۇم)	ظلمت (زۇلمەت)
ظهور (زۇھۇر)	اظهار (ئىزھار)	وظيفه (ۋەزىپە)
مظلوم (مەزلۇم)	مظفر (مۇزەپپەر)	تظهور (تەزەھھۇر)

ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون يەتتىنچى ھەرپى بولغان بۇ بەلگۇ قاتتىق " ز " ئۇنىدە ئوقۇلادۇر. ئۇيغۇرچەدە بۇ ئۈن بىلەن تاۋۇشلانادۇرغان سۆز يوقدۇر. بۇ ھەرپ بۇتۇنلەي دېگىدەك تىلىمىزگە ئەرەپچەدىن كىرگەن سۆزلەردىلا قوللانىلادۇر. يوقارىدىكى سۆزلەرنىڭ ئۇيغۇرچە ئۆرۈلۈشىدىكى ئوقۇم بولسا: ظريف ــ مۇلايىم ، يۇمشاق ۋە نازۇك ئالاقە ؛ ظالم ــ ئەزگۈچى ، قىناغۇچى ؛ ظاهر ــ كۆرۈنۈشدە ؛ ظفر ــ ئۇتۇق ؛ ظلوم ــ ئەزمەك ياكى ئېزىلمەك ؛ ظلمت ــ قاراڭغۇلۇق ؛ ظهور ــ ئوچۇقلىقغا چىقىش ، كۆرۈنۈش ؛ اظهار ــ ئوچۇقلاش ؛ وظيفه ــ گۆرەۋ ، تاپشۇرۇلغان ئىش ؛ مظلوم ــ ئېزىلگۈچى ؛ مظفر ــ ئۇتۇقلىق ، قازانىلغان ؛ تظهور ــ كۆرۈنۈش ، ئورتاغا چىقىش .

ھەرپىنىڭ ئاتالىشى ــ " ذزا ياكى ئزغى "

ئوتتۇز توققۇزىنچى دەرس

ع ـعـ ـع ع

علم (ئىلىم)	عالم (ئالىم)	عبرت (ئىبرەت)
عذر (ئۆزۈر)	علامت (ئالامەت)	عبارت (ئىبارەت)
اعلان (ئىلان)	نعنه (تەنە)	كعبه (كەئبە)
تعليم (تەلىم)	معلم (مۇئەللىم)	معلوم (مەلۇم)

ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون سەككىزىنچى ھەرپى بولغان بۇ بەلگە ئۆز ئالدىغا بىر ئۈن بىرەلمەيدۇ . ئەرەپچەدە بۇ بەلگە ئۈننىڭ ئۆزىگە ئارتدۇرۇلغان قوشۇمچە بەلگىلەرگە قاراپ ئۆزگەرگەن تاۋۇش ئالادۇ . (بۇ توغرىدا مۇشۇ دەرسلىك نىڭ بىرىنچى دەرسىدىكى تۈشەندۈرۈشكە قاراڭلار) بۇ ھەرپ بۇتۇنلەي دېگىدەك تىلىمىزگە ئەرەپچەدىن كىرگەن سۆزلەردىلا قوللانىلادۇر . يوقارىدىكى سۆزلەرنىڭ ئۇيغۇرچە ئۆرۇلۇشىدىكى ئۇقۇم بولسا : علم - بىلىم ؛ عالم - بىلىملىك ، بىلگىن ؛ عبرت - ئۈلگە بولماق ؛ عذر - ناماقۇللىق ؛ علامت - بەلگە ؛ عبارت - بولماق ، تولۇقلانماق ؛ اعلان - ئاگاھلاندۇرۇش ، بىلدۇرۇش ؛ تعنه - تاپا قىلماق ؛ تعليم - كۆنۈكتۈرمەك ، بىلىم بەرمەك ؛ معلم - ئوقۇتقۇچى ؛ معلوم - بىلىنگەن .

ھەرپىنىڭ ئاتالىشى - " ئايىن "

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قىرقىنچى دەرس

ض ضـ ـضـ ـض

ضيا	(زىيا)	ضمير	(زەمىر)	رضا	(رىزا)
قاضى	(قازى)	قضات	(قۇززات)	نقضا	(تەقازا)
رمضان	(رامزان)	وضعيت	(ۋەزىيەت)	رياضيه	(رىيازىيە)
قضا	(قازا)	اعضا	(ئەزا)	فضا	(فەزا)

ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ئون بەشىنچى ھەرپى بولغان بۇ بەلگۇ قاتتىق " ز " ئاۋازى ياكى " د " ئاۋازى ئوقۇلىدۇ . ئۇيغۇرچىدە بۇ ئاۋازنى ئىپادىلەيدىغان سۆز يوقتۇر . بۇ ھەرپ بۇتۇنلەي دېگۈدەك تىلىمىزغا ئەرەپچىدىن كىرگەن سۆزلەردىلا قوللىنىلىدۇ . يۇقىرىدىكى سۆزلەرنىڭ ئۇيغۇرچە ئورۇنلۇشىدىكى ئوقۇلۇش بولسا :٠ضيا ـ يورۇقلۇق ؛ ضمير ـ ئالماش، ئاتنورنى (تىل بىلىمىدە)؛ رضا ـ كىشى ئىسمى؛ قاضى ـ سوراقچى؛ قضات ـ سوراقچىلارنىڭ چوڭى؛ نقضا ـ سىقىشتۇرماق؛ رمضان ـ ھىجرىنىڭ توققۇزىنچى ئايى؛ وضعيت ـ تۇرۇق؛ رياضيه ـ ياراتىلىش بىلىملەرى؛ قضا ـ بوش قالدۇرماق، باشقۇرۇلماسلىق ؛ اعضا ـ تەن ، بىرەۋ ، ئۆيە ؛ فضا ـ بوشلۇق ، كۆك .

ھەرپىنىڭ ئاتالىشى ـ " دزۋات "

ئىقلىم

ئىقلىم دىگەن ھاۋانىڭ ئۆزگۈرۈشى .

كۆك يۈزىنى بولۇت قاپلاسا كۈننى كۆرگەلى بولمايدۇر .

بۇلۇت زىچلاشقانچە قارايادۇر .

بۇلۇت قارايغاندا يامغۇر ياغادۇر .

ئىسسىق نىڭ دەرەجەسىگە قاراپ ھاۋا ئۆزگەرەدۇر. بەك ئىسسىق بولۇپ كەتسە ھاۋا بۇزۇلادۇر، بوران چىقادۇر .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مۆسىملەر

ھەر يىلدا تۆرت مۆسىم بار :
ئەرتەياز
ياز
كۈز
قىش

ئەرتەياز، ئۈچىنچى ئاينىڭ يىگىرمە بىرىدىن باشلانادۇر. بۇنىڭدىن كېيىن ياز كېلەدۇر. ياز ، ئالتىنچى ئاينىڭ يىگىرمە بىرىدىن باشلانادۇر . ئۇنىڭدىن كېيىن كۈز كېلەدۇر . كۈز ، توققۇزىنچى ئاينىڭ يىگىرمە بىرىدىن باشلايدۇر . ئەڭ ئاخىرىدا قىش كېلەدۇر . قىش مۆسىمى ئون ئىككىنچى ئاينىڭ يىگىرمە بىرىدىن ئىككىنچى يىلنىڭ ئۈچىنچى ئاي يىگىرمە-سىگەچە داۋام قىلادۇر .

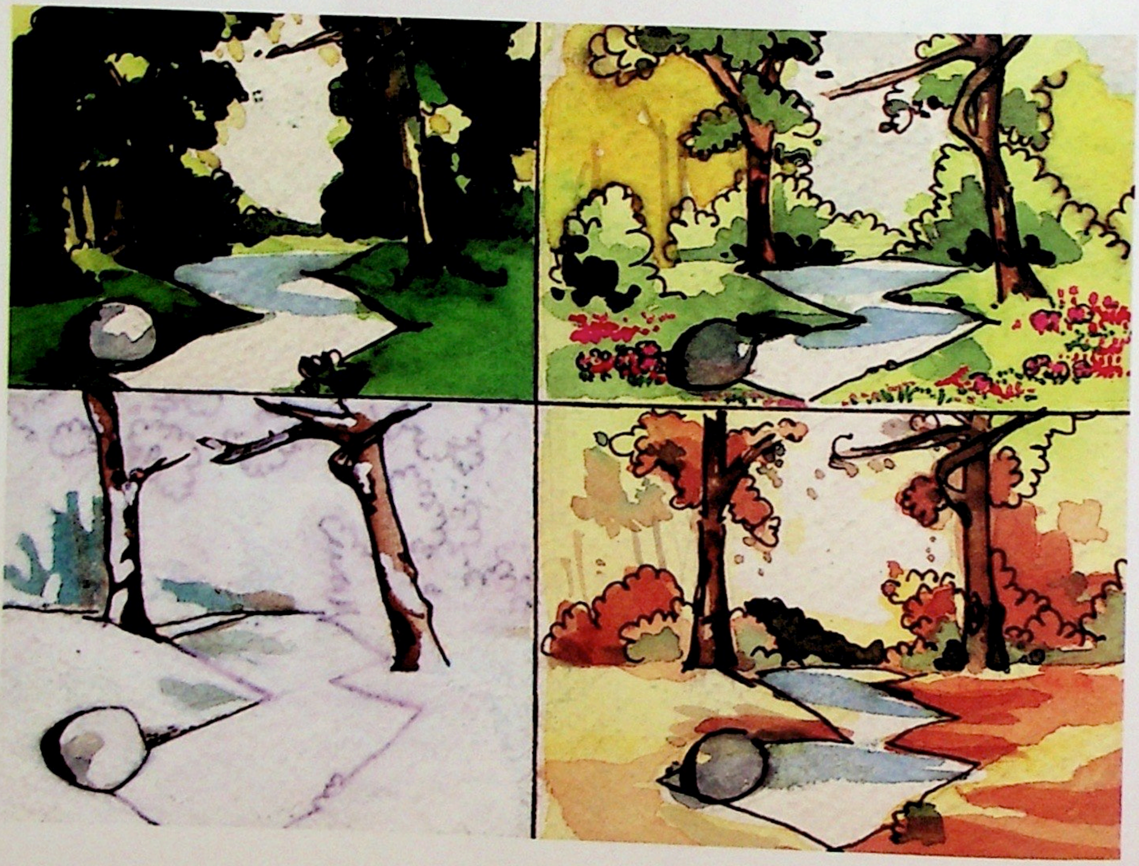

تەقۋىم

تەقۋىم دېگەن يىلنىڭ ھېسابى.
يىلنىڭ ھېسابى، كۈن ياكى ئايلارغا ئاساسلانادۇر. ئۇنىڭ ئۈچۈن بىزدىكى تەقۋىم ئىككى تۈرلۈك دۇر. ئۇنىڭ بىرىنچىسى، مىلادى تەقۋىم بولۇپ بىر يىلنى ئۈچ يۈز ئالتمىش بەش كۈن ھېساپلايدۇر. بۇنى „ كۈنساناق ‟ ياكى „ شەمسىيە ‟ تەقۋىمى دەيمىز. ئىككىنچى تۈرلۈك تەقۋىم بولسا ھىجرى تەقۋىمدۇر. ھىجرى تەقۋىم ـ بىر يىلنى ئون ئىككى ئاي ھېساپلايدۇر. بۇنى „ ئايساناق ‟ ياكى „ قەمەرىيە ‟ تەقۋىمى دەيمىز.

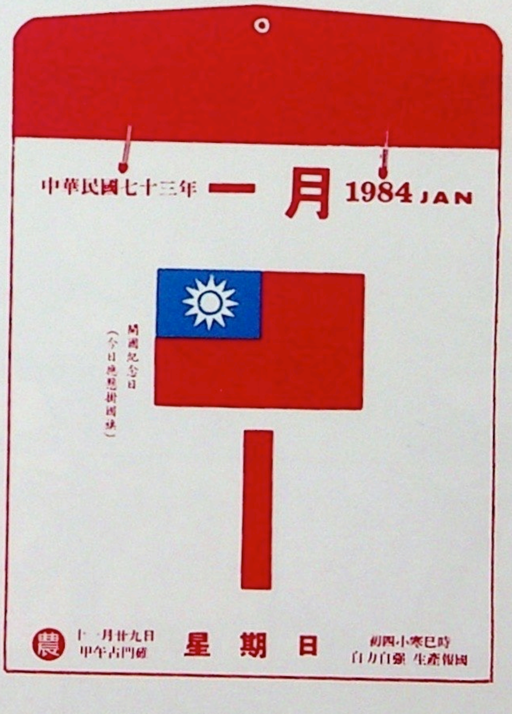

مىلادى تەقۋىم

مىلادى تەقۋىم كۈن ھىسابىغا ئاساسلانغان بولسۇمۇ، يەنە ئۈچ يۈز ئالتمىش بەش كۈننى ئون ئىككى ئايغا ئايرىغان. ئەمما ئايلاردىكى كۈن سانى ئوخشاش، بىر خىل قىلىنىپ ئايرىلغان ئەمەس. بۇلار شۇنداق:

غىنۋار (1 ـ ئاي)	31 كۈن
فېبرال (2 ـ ئاي)	28 كۈن، ئەمما ھەر تۆرت يىلدا بىر كۈن قوشۇلۇپ 29 كۈن قىلىنغان.
مارت (3 ـ ئاي)	31 كۈن
ئاپرىل (4 ـ ئاي)	30 كۈن
ماي (5 ـ ئاي)	31 كۈن
ئىيۇن (6 ـ ئاي)	30 كۈن
ئىيۇل (7 ـ ئاي)	31 كۈن
ئاۋغۇست (8 ـ ئاي)	31 كۈن
سىنتەبىر (9 ـ ئاي)	30 كۈن
ئوكتەبىر (10 ـ ئاي)	31 كۈن
نويابىر (11 ـ ئاى)	30 كۈن
دىكابىر (12 ـ ئاى)	31 كۈن

ھىجرى تەقۋىم

ھىجرى تەقۋىم، مىلادى تەقۋىمگە ئوخشاش يىل ھىسابىنى كۈن سانىغا ئاساس قويمايدۇ، ھىجرى تەقۋىم ئون ئىككى ئاينى بىر يىل سانايدۇ. ئايلاردىكى كۈن سانى 30 بىلەن يىگىرمە توققۇز ئارىسىدا ئالماشىپ تۇرادۇ. ھىجرى ئايلار بولسا:

1) محرم (مۇھەررەم)

2) سفر (سەپەر)

3) ربيع‌الاوّل (رەبىئەل ئەۋۋەل)

4) ربيع‌الاخر (رەبىئەل ئاخىر)

5) جمادى‌الاوّل (جەمادىيەل ئەۋۋەل)

6) جمادى الاخر (جەمادىيەل ئاخىر)

7) رجب (رەجەپ)

8) شعبان (شەئبان)

9) رمضان (رامازان)

10) شوّال (شاۋۋال)

11) ذى‌القعده (زۇل قەئدە)

12) ذى‌الحجه (زۇل ھىججە)

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ھەپتە

ھەپتە — يەتتە كۈن دېگەن بولىدۇ. يەنى بىر يىلنىڭ تەقرىبەن ئەللىك ئىككىدە بىرى. ھەپتەنىڭ ھەر كۈنىنىڭ بىر ئىسمى بار. ئۇيغۇرلاردا ھەپتەنىڭ كۈنلىرى تۆۋەندىكىدەك ئاتالغان:

شنبە (شەنبە)

يكشنبە (يەكشەنبە)

دوشنبە (دۈشەنبە)

سهشنبە (سەشەنبە)

چهارشنبە (چار شەنبە)

پنجشنبە (پە شەنبە)

جمعە (جۈمە) ياكى ادنە (ئازنا)

يەر شارى

يەر شارىنى بۇرۇنقىلار كۆررەئى ئەرز يەئنى يەر يۇمالاقى دەيدۇرغان. چۈنكى بىزنىڭ ياشاپ تۇرغان بۇ دۇنيامىز سوقايۇمۇلاق توپقا ئوخشاش بىر شەكىلدە بولغانى ئۈچۈن جۇغراپىيەچىلەر ئۇنى يەر شارى دەپ ئاتاغان. يەرشارىنىڭ كۆپ قىسمى بۈيۈك شورىدېڭىزلەرى (ئوكيان) دىن ، قالغان ئازراقى قۇرۇقلۇقلاردىن بىرىككەن . شور دېڭىزلەرنى جۇغرا - پىيەچىلەر :

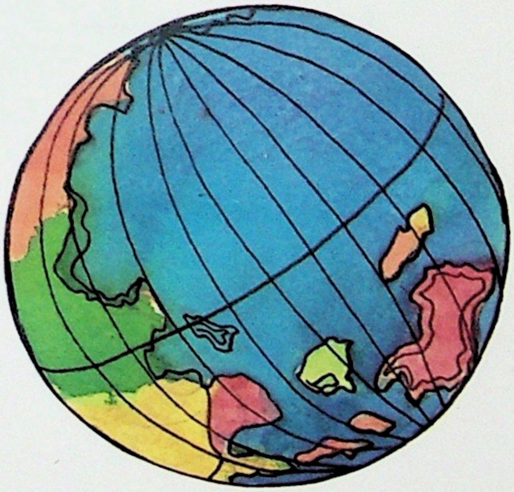

تىنچ ياكى ئۇلۇغ ئوكيان

ئاتلانتىك ئوكيانى

ھىند ئوكيانى

تەرسكەى (شىمالى) مۇز دېڭىزى

كۈنگەى (جەنۇبى) مۇز دېڭىزى - دەپ ئاتاغان .

قالغان قۇرۇقلۇقلارنى قىتئە دەپ بۆلگەن . ئۇلار :

ئاسيا

ئاۋروپا

ئافرىكا

ئامېرىكا (كۈنگەى ۋە تەرسكەى)

ئاۋۇستراليە (ئوكيانوسيە بىرلىكدە)

قۇتۇپلار (كۈنگەى ۋە تەرسكەى)

كۆنۈكمە (I)

تۆۋەندىكى سۆزلەرنىڭ تەتۈرىنى تولدۇرۇڭلار :

ئاق (بۇنىڭ تەتۈرى : قارا)

ئاتا	....	چوڭ	....
ئانا	....	ئۇزۇن	....
ئاچا	....	ئوبدان	....
ئاكا	....	ياخشى	....
بار	....	تاتلىق	....
تار	....	ئېگىز	....
يەر	....	ئىسسىق	....
ئوت	....	خوشلۇق	....
ئاز	....	تەتۈر	....
ئورۇق	....	ئەگرى	....

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كۆنۈكمە (Ⅱ)

تۆۋەندىكى سۆزلەرگە ئۇيغۇن سۆزلەر بىلەن چېكىتلىك قۇرلارنى تولدۇرۇڭلار :

ئۇدۇل (بۇ سۆز ئۈچۈن : توغرى)

يوغان .... ئۆستەڭ ....

غول .... خان ....

تولا .... يورۇق ....

ئاز .... بۇيرۇق ....

يامان .... كىشى ....

ياخشى .... بەلگۈ ....

تۈن .... ئۈن ....

لازىم .... يىرتقۇچ ....

يۇرۇش .... ئۇرۇش ....

تازىلاش .... تىنچلىق ....

www.uyghurkitap.com

كۆنۈكمە (Ⅲ)

يىگىرمە تۈرلۈك ھايۋان ئىسمى تاپىپ ، تۆۋەندىكى چېكىتلىك ئورۇنلارنى تولدۇرۇڭلار:

مەسىلەن : ئات

....

....

....

....

....

كۆنۈكمە (٧)

يىگىرمە تۈرلۈك چىنە ـ قاچا ، قازان ـ قومۇچ ئىسىملىرى تاپىپ ، تۆۋەندىكى چېكىتلىك ئورۇنلارنى تولدۇرۇڭلار :

مەسىلەن : چويلا

....

....

....

....

....

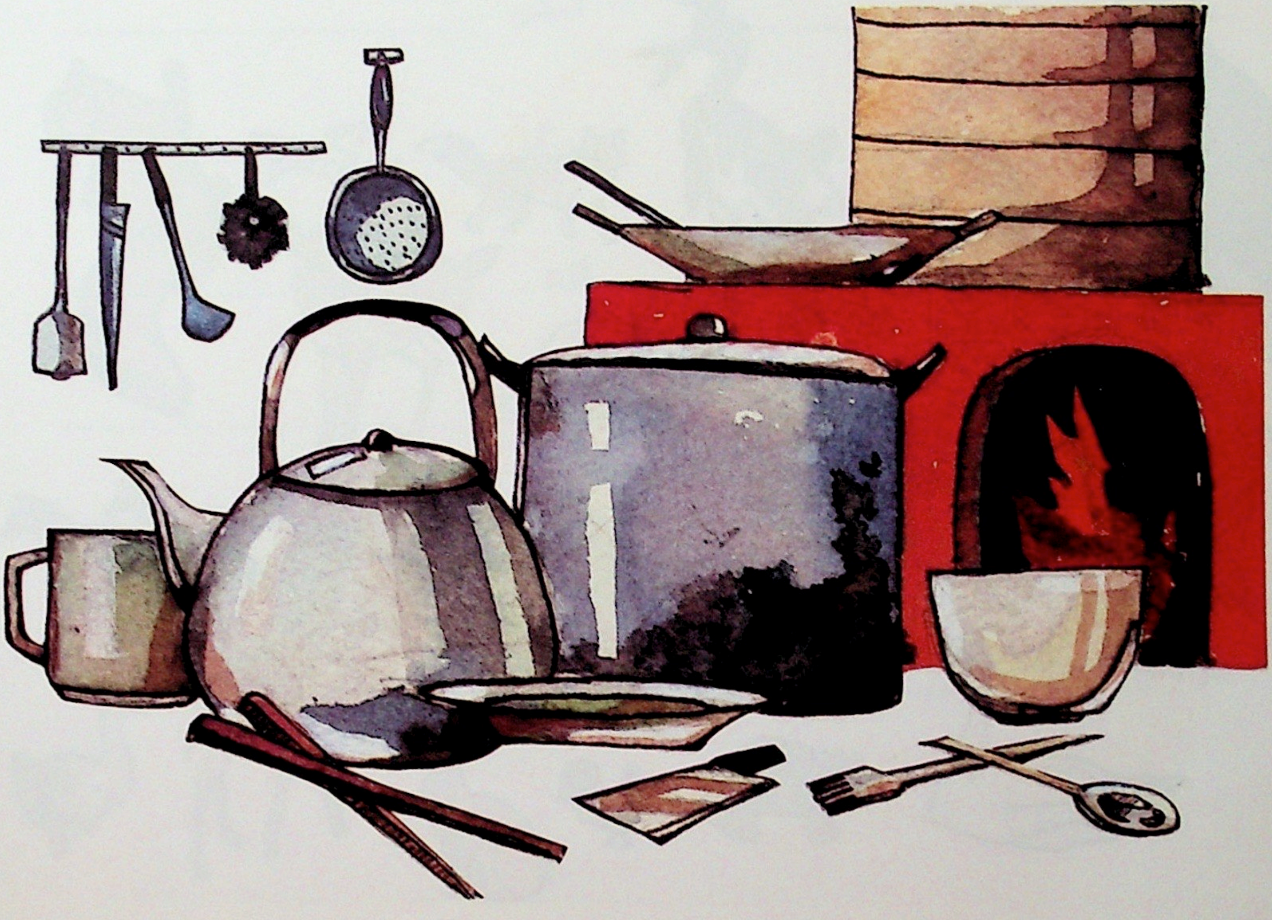

www.uyghurkitap.com

كۆنۈكمە (IV)

يىگىرمە تۈرلۈك يەلىيمىش ۋە كۆكتات ئىسىملىرى تېپىپ، تۆۋەندىكى چېكىتلىك ئورۇنلارنى تولدۇرۇڭلار:

مەسىلەن: پۇرچاق

....	....	....	....
....	....	....	....
....	....	....	....
....	....	....	....
....	....	....	....

كۆنۈكمە (Ⅵ)

تۆۋەندىكى قۇرلاردا سۆزلەر بىر ـ بىرىگە پۈتەيلەشكەن ؛ ئۇلارنى بىردىن بىردىن ئايرىپ چىقىپ ، يېڭى باشدىن ئايرىم ئايرىم سۆز ھالىدا يازىڭلار :

مەسەلەن :

ئالماچىدىنبىرسىئالما ئالماقچىبولۇپدۇر .

ئالماچىدىن	بىرسى	ئالما	ئالماقچى	بولۇپدۇر .

ۋاڭخوجامبىدجىنگەبارسائۆيىيوقنەدەياتۇر .

چىقسابورانياغسايامغۇر پاكچەنبىرىپدەگدەياتۇر .

قارغۇندگشەرىگەبارسا ھىچبولماغاندابىركۆزىنىقىسماقكىرەك ،

كۆنۈكمە (VII)

تۆۋەندىكى قۇرلاردا سۆز تىزىلىشى قالايمىقان بولۇپ كەتكەن. ئۇلارنى خىللاپ، يېڭى باشتىن ئايرىم ئايرىم سۆز ھالىتىغا كەلتۈرۈڭلەر:

مەسىلەن:

بىرقوغۇن چىنىڭبەشئوغلىبا رئىكەن.

بىر	قوغۇنچى	نىڭ	بەش	ئوغلى	بار	ئىكەن.

نەسىر دىنئەپەندىدىنبىرسىسو راپدۇرئەپەن دىممەن قاچانبايبو لىمەندەپدۇر. ئەپەندى ئۇنىڭغائالدىتاندىغاقاراپتۇدە سەنباي بولغانغاقەدەر جاپاتار تىشنى ئۆرگەنمە كىڭكېرەك دېگەنئىكەن.

كۆنۈكمە (VIII)

تۆۋەندىكى سۆزلەردە چېكىت كەمچىلىكى بار ، ئۇلارنى تۈزەپ تولدۇرغاندىن كېيىن ، چېكىتسىز ھەرپلەر بىلەن قۇرۇلغان يىگىرمە سۆز ياساپ چىقىڭلار :

ئاث مىسب ئوعلاق تارنقان حەتەرلىكمۇ ؟

ياحشى حەۋەر ئەيكەلگەن كىسىگە سۆيۈنحە بىردىس كىرەكمۇ ؟

بالا بولسا شوح بولسۇن بولمۇسا بوق بولسۇن ، دەىدۇر ، بۇ فانداف گەب ؟

چېكىتسىز ھەرپ بىلەن قۇرۇلغان سۆز ئۈچۈن بىر مىسال :

گەرمە

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

كۆنۈكمە (IX)

تۆۋەندىكى سۆزلەردىن ئوڭ-تەتۈر بولۇپ جۈپلەشەدۇرغان سۆزلەرنى جۈپلەپ چىقىڭلار:

مەسىلەن : ئاق ـ قارا ....

تەرسكەي .... تىشى ....

ئوغۇل .... ئارقا ....

ئۆي .... كۈنگەي ....

قاراڭغۇ .... غەرپ ....

كۈندۈز .... شەرق ....

ئەركەك .... ئايدىن ....

كىرىش .... قىز ....

چىقىش .... ئىنەك ....

كىچە .... خاتۇن ....

ئەر .... ئالدى ....

كۆنۈكمە (X)

تۆۋەندىكى سۆزلەردىن بىربىرىگە ئۇيغۇن بولغان سۆزلەرنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ قوشماسۆز ياساڭلار :

مەسىلەن : تاش قورغان

....

يېشىل	....	يوپۇرماق	....
قېلىن	....	كىتاپ	....
تۆمۈر	....	قاپقا	....
قومۇچ	....	چوكا	....
ئاق	....	بۇلۇت	....
ئاي	....	تولۇن	....
مىس	....	قوشۇق	....
ياغاچ	....	ئات	....
چاپان	....	چەكمەن	....
شور	....	دىڭىز	....

بۇ كىتاپتا قوللانىلغان ئۇيغۇرچە ئېلىپبەنىڭ تۈركىيە
تۈركچەسى ۋە خەلقارا ئۈن بەلگۈلەرى بىلەن سالىشتۇرماسى

بۈگۈنكى ئۇيغۇرچە	تۈركىيە تۈركچەسى	خەلقارا ئۈن بەلگۈسى
ئا	A	a
ب	B	b
پ	P	p
ت	T	t
ج	C	dʒ
چ	Ç	tʃ
خ		x
د	D	d
ر	R	r
ز	Z	z
ژ	J	ʒ
س	S	s
ش	Ş	ʃ
غ	Ĝ	ɣ
ف	F	f
ق		q
ك	K	k
گ	G	g
ڭ		ŋ
ل	L	l

بۈگۈنكى ئۇيغۇرچە	تۈركىيە تۈركچەسى	خەلقارا ئۈن بەلگۈسى
م	M	m
ن	N	n
ۋ	V	v
و	O	o
ۇ	U	u
ۆ	Ö	ϕ
ۈ	Ü	y
ئە	E	ɛ
ھ	H	h
ئې	İ	i
ى	İ	i
ي	Y	j
ث	S	th
ح	H	h
ذ	Z	z
ص	S	s
ض	Z	z
ط	T	t
ظ	Z	z
ع	’	’ai

أسكى اۇيغۇر قيافت رسملرى

اۇيغۇرلارنيڭ يوقارى تحصيل اوقۇچىسى

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە

ئوقۇش كىتاپلارى تىزىمى ١٠/١

تۈزگۈچى ، عبدالله ت. ئىمىل ئوغلى

تەھرىر قىلغۇچى، ئۇيغۇرچە-خەنزۇچە تەھرىر ۋە تەلىف ھەيئىتى

نەشر قىلغۇچى ، شىنجياڭ ئۆلكەلىك ھۆكۈمەت ئىشخانەسى

١٩٨٤

維漢讀本

（第一冊）

主編者：阿不都拉
編審者：維漢編纂委員會
出版者：新疆省政府辦事處
中華民國七十三年元月初版